

ODEJMOWAĆ (369) *vb impf*

odejmować (361), **odjmować** (4), **odymować** (4), [**oddymować** (?)]; *odejmować* *MurzHist*, *MurzNT*; *odymować* *LibLeg* (2), *BiałKaz*, *ZapKościę*; *odejmować* : *odejmować* *GórnDworz* (2:1), *BudBid* (4:1).

Oba o oraz a jasne; -e- (18) *Mącz* (14), *Oczko*, *KochPs* (3), -é- (11) *OpecŻyw*, *KochFr*, *OrzJan* (2), *SarnStat* (6), *też SienLek*.

inf *odejmowa* (33). ◇ *praes 1 sg* *odejmuję* (27) [*w tym*: -e (2)]. ◇ *2 sg* *odejmujesz* (5). ◇ *3 sg* *odejmuje* (189). ◇ *1 pl* *odejmujemy* (3). ◇ *2 pl* *odejmujecie* (1). ◇ *3 pl* *odejmują* (45). ◇ *praet 1 sg m* -m *odejmowa*ł (1). ◇ *2 sg m* *odejmowa*łeś, -ś *odejmowa*ł (2). ◇ *3 sg m* *odejmowa*ł (5). *f* *odejmowa*ła (1). ◇ *3 pl m pers* *odejmowa*li (2). ◇ *fut 3 pl m pers* *będą odejmować* (2). ◇ *imp 2 sg* *odejmuj* (9). ◇ *2 pl* *odejmujcie* (2). ◇ *con 1 sg m* *bym odejmowa*ł (1). ◇ *3 sg m* *by odejmowa*ł (5). *n* *by odejmowa*ło (2). ◇ *1 pl m pers* *bysmy odejmowa*li (2). ◇ *2 pl m pers* *byście odejmowa*li (1). ◇ *3 pl m pers* *by odejmowa*li (5). ◇ *impers praes* *odejmuje się* (1). ◇ *praet* *odejmowa*no (1). ◇ *part praes act* *odejmując* (24).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w. s.v. odjąć*.

1. *Ujmować część, uszczuplać* [*co*] (5) : [y]ż pan maczyey wyłthampuye łtarego dworu panu Ianowy, przythym łtarym dworze oftawya [...] pałthewnyk, yako byl łzam włzobyę zdawna łzchyroki, nycz nyeoddymvyancz *ZapWpol* 1546 8/733.]

odejmować od czego (2): *Decimo*, *Wytykawam/* álbo też dziełiątą część od której rzeczy odeymuję. *Mącz* 79b; yako poblifkofzczu przedał yemu tę wlokyę y włzytko czo łzalefzy kuty wloczyę, tak skawlamy yako słakamy. nycz nyeodymuyancz ot tego *ZapKościę* 1586/ 64v.

odejmować komu [*sobie*] (1): I małofz iefzcze dobrodzieyftwo vczynił wam Rycerłkim ludźiem? Ze czwarta część dochodow włzyłtkich/ do łkárbu połpolitego Coronnego dárował/ łobie ią odymuiąc? *BiałKaz* K4v.

odejmować czemu (1): nie idzie to łtąd áby gdy oni [łzi] odrzucáią co im bywa dano/ áby Kryłtułowá łálká tym niłzczęc miałá/ ábo żeby co vchodźilo álbo vbliżáło łie Sákrámentowi. Bo dla ich niewdźięczności/ nie zmienia łie włalność áni łie nic nie odeymuię *Wieczery Páńłkiey*. *WujJudConf* 261.

Przen [*czemu*] (1) :

W przeciwstawieniu: »dawać ... *odejmować*« (1): ábowiem oná buiność/ ktora łie z młodey/ á gorączyey krwi rodzi/ tyle dáie łmyłom síły/ ile iey rozumowi odeimuię. *GórnDworz* L12.

2. *mat. Zmniejszać jedną liczbę o drugą* [*co*] (1) : *Probu*y przez przidawanie tych liczb kthores *odeymowa*ł/ á przydzielić [=przydzie ci łi] *pirwłza* liczba: *dobrzęs* *działał*. *KłosAlg* D4.

3. *Powodować ustanie kontaktu fizycznego: odsuwać od siebie rzeczy przylegające, zdejmować coś z czegoś; oddzielać rzeczy złęczone chwilowo lub na stałe, usuwać z jakiegoś miejsca, odłęczać, odstawiać, odcinać; auferre* *Vulg*, *Mącz*, *Cn*; *removere* *PolAnt*, *Mącz*; *tollere* *PolAnt*, *demovere* *Mącz* (17) :

odejmować co (6): *Stirpo*, *id est*, *radices aufero*, *Korzenie*/ *odeymuję*. *Mącz* 417a; dał byl ná powietrzu záwieśic komoreczkę [...] / á tám łpolne z białągłową łwoią miewał łoże/ kthorey máłhká w wieczor *odeimowa*łá *drábinę*/ á ráno ią przyłtáwiáłá. *GórnDworz* Gg6v. *Cf* *odejmować co od czego*.

odejmować co od czego (4): *FalZioł* IV 13d; *BibRadz* I 353v; będą drażki wkolcach v fkrzynie/ nie będą ich odeymować od niey. *BudBib Ex* 25/15. Cf »nie odejmować ręki«.

W *przeciwstawieniach*: »przybijając, przyłożyć, przystawiać, przywiązać ... odejmować« (4): vczyń plastr zbiałkiem iaiecznym á przywięż na tę ranę/ [...] á nieodeymuy za kielo dni *FalZioł* III 31a; był ten zwyczaj między Proroki [...] iż krociuchno zbierali kazania fwoie/ á przybiiali ie na drzwiach kościelnych/ iżby tak ich náuká y prorocstwo táyne nie było. A po kilku dni odeymowano ie odedrzwi *BibRadz* I 353v; *SienLek* 175v; *GórnDworz* Gg6v.

Zwroty: »odejmować z miejsca« (1): *Demoveo*, *Pomykam/ odeymuyę z mieyscá. Mącz* 234c.

»nie odejmować ręki« = *nie przestawać robić* (1): Dobrze (ieft) áby fię wziął zá to/ á od tego nie odeymuy ręki twoiey [*ne quiescere facias manum tuam*]. *BudBib Eccle* 7/18.

»odejmować na stronę« (1): *Removeo*, *Odeymuyę ná ftronę/ odstáwiam/ odrzucam. Mącz* 234d.

Przen [co] (5) : *Obrázuyćie fię Pánu/ á odeymuyćie obráłki ferc wállych mężowie Iudcy Leop Ier* 4/4; *Bo Ia wftępuię do OYcá fwego/ Bogá mego [...]. Z fwymi miłemi fię rozdzieláiąc/ ołobę ćielefná odeymuiąc/ ná Niebiołá k Oycu wftępuiąc. ArtKanc* G13v.

Zwroty: »przec [= *precz*] odyjmować« (1): *Wízelkąc latorołł/ ktorá wę mnie owocu nieprzynośi przec odyimuię [tollet] MurzNT Ioann* 15/2.

»zaporę, zatwory (G) odejmować« [*w tym: czym* (1)] (2): Przez klucze tedy rozumie fię nam moc/ ktorá tę zaporę odeymuią/ to ieft/ ktorá grzechy bywáią odpufzczáne. *WujJud* 86v; *Ták rownie/ z tymi ludźmi poftępowác muśiemy/ ktorzy fą w [...]. twárdych zátworách wymyśłow ludzkich zámknieni/ trzebá im zlekká/ tey zátwory odeymować NiemObr* 68.

a. *O ludziach i zwierzętach: rozdzielać, nie pozwalać być razem [kogo, co od kogo, czego]* (2) : nieodéymuycie go ieffće odemnie/ iijźbyćie go pogrzebli *OpecŻyw* 157; *Bárány* odeymować od owiec/ y tak ie przypufzczác/ coby fię ná czás dobry lęły iágnięćá *GostGosp* 106.

4. *Powodować, aby czegoś nie było, aby ktoś czegoś nie miał, nie korzystał z czegoś, nie doświadczał, nie był w jakiejś sytuacji, nie mógł czegoś, aby ktoś a. coś nie miał(o) jakiejś cechy: znosić, usuwać [w tym: kogo, co (285)] (289) :*

A. *Działając celowo (też w sposób, któremu przypisuje się celowość) lub stanowiąc przyczynę; auferre Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; privare Mącz, Modrz, Calep; orbare Calep, Cn (163) : GlabGad* C4; *Mącz* 322d; *Rzeczy Bogn [!] raz oddánych więcey fię odeymować niegodzi WujJud* 181 marg, L12, Nn2v; *Calep* [736]b, [849]b; *SarnStat* 677.

odejmować od kogo, od czego (6): *Leop Ps* 50/13; *RejPos* 191, 330; *Coż vczynię gdyż pan moy odeymuię odemnie száfárłtwo? WujNT Luc* 16/3; czemu Pan Bog odeymuię prawdę Kátholickiey wiary od niektórych miał y krolestw *WujNT* 844; *PowodPr* 12.

odejmować komu, czemu (12): *BielŻyw* 71 [2 r.]; *KromRozm III* F4v; *LubPs* N4, R2v marg; *RejAp* 61; *CzechRozm* 130v; żaden fię niechay nie mnima dla tego być niewolnym/ iż práwá y karánia frogość odeymuię mu fwowoleńłtwo grzełzenia. *ModrzBaz* 72; kto ábo przekaza ábo odeymuię wrzędowi możność czynienia co ná iego powinność należy/ ten [...] niech będzie zá wyftępnego przeciw máieftatowi ołádzon. *ModrzBaz* 82,89; *WujNT* 365. Cf »odejmować ciała wola«.

W przeciwstawieniu: »odejmować ... dać« (3): Bowiem był Alexender Dyogenefowi od fłoncza załłonił, á przetogo prolił by mu thego nie odeymował czego dać niemogł. *BielŻyw* 71,71; A iegli/ gdy Pan co da/ nam dobrze łmákuie/ Zaž łkromnie nie znošimy/ gdy zaś odeymuie? *GrabowSet* B2.

W charakterystycznych połączeniach: *odejmować ducha* (2), *krolestwo*, *možność*, *prawdę* (2), *rzecz* (4), *swą wolą*, *swowoleństwo*, *szafarstwo*, *władzq*, *włodarstwo*, *wolność*, *zbytek*, *znaczenie*.

Zwroty: »odejmować wątpliwość, przyczynę wątpienia« [szyk zmienny] (1:1): *CzechEp* 283; łam Pan (odeymuiąc nam włzeláką przyczynę wątpienia) wyráźnie powiedział *WujNT* 365.

»odejmować ciału wolą« (1): Niechćieymy fię ztymi Philifłynámi/ to iest/ zćielefnością náłzq y z chuciami á požádlivością ktora po chrzćie zołtála w ćiele náłzym/ bráćić: ále zniq walcžmy/ odeymuiąc ćiału wolą iego *SkarŻyw* 560.

Szereg: »odejmować a wypędzać« (1): Gdy by łye zbytek przygodził/ iáko ij odeymowác/ á wypędzác/ o tym teraz mowić będziemy. Zbytki z ćiała wyprožniamy/ áłbo krwie vpułzczánim [...] albo Báńki łtáwiáiąc *SienLek* 32.

a. *O dobrach materialnych i niematerialnych, terytoriach, prawach, stanowiskach, rzadko o ludziach:* *odbierać; przywłaszcząć, zagrabiąć; zdobywac; prohibere PolAnt; sumere Vulg; abferre, adimere, eripere, exsuere, spoliare Modrz* (62) : A za nye ći/ ktorzy łye tey nowey ewángeliey yęli/ áby košćyły złupili/ [...] role/ łąki/ wši košćyelne odeymowáli? *KromRozm I* A3v; *BielKron* 349v; *WierKróć* A3v; *ModrzBaz* 127; *Exarmo – Oręze* odeimuię. *Calep* 381b, 391b, 530a; *DOLVS* zowiá włáfnie, gdy kto wie że to źle, á przedsię łobie tego pozwala: Iáko Dawid, gdy cudzą żonę odęymował. *SarnStat* 1271, 847; *SkarKazSej* 705b.

odejmować od kogo (4): *LibLeg* 10/59v, 67v; Kthorzy vłpráwiedliwiáią niespráwiedliwego zá dáry/ á łprawiedliwość [tj. *należne prawa*] łprawiedliwych odeymuią od nich. *BibRadz Is* 5/23; iegli mocnieyłzy nádeń náłzędłzy zwycięży go: odyimie (*marg*) odeymuie[...] (–) włzytkę broń od niego w ktorey vfał *WujNT Luc* 11/22.

odejmować u kogo (1): awam przikazvyem abifczie y v thakowich kvpczow taką czeladz odeymowały *LibLeg* 10/59v.

odejmować z czego (1): Bo oto Pan Iehowa Ceweoth odyimuię z Ierufzalimá y z Iehudy włzelkie pošilenie chlebá/ y włzelkie pošilenie wody. *BudBib Is* 3/1.

odejmować do czego [= *zabrawszy dawać komuś*] (1): łzło o wieš Kárlko/ iż iá Bifkup odeymował do košćioła Płockiego. *BielKron* 355v.

odejmować komu (27): Ci ptaczy z przyrodzenia barzo fie miluią/ á włzakož o gniazda łpołem złobą walcžą, á łobie ie odeymuią. *FalZioł* IV 21b; ktho bi thakovi bil kthori bi myal tho czo od Czełarza yełth dano krolyowey yey mczi odimowacz. *LibLeg* 11/188; *BielKron* 247; *LeovPrzep* E; czemu biaległowy połpolicie łq ná te łáłkáwe/ kthorzy im odeymuią *florem virginitatis GórnDworz* B3v; *BudBib Iob* 22/7, *Eccli* 34/24; *CzechRozm* 240; Czemu wedle práwá Polłkiego máiętność brátá zmarłego siełtrze żywey odeymuią/ á táž máiętność [!] práwem Mázowieckim bywa przyłádoná? *ModrzBaz* 100, 22v, 34v, 48v, 107v, 142; Ty dobrym dóbr ich nie odeymuiefz. *KochPs* 127; *SkarŻyw* 244; *CzechEp* 16; *Paprup* E2v; *WujNT Mar* 7/27; *SarnStat* 474; *SkarKaz* 610a; Zá łzczyt młdošci

[!] swoiey miałem zawnfze łobie, [...] Zebym nikomu łwego nic nie odeymował? *CiekPotr* 21; *CzahTr* K3; *SkarKazSej* 685a, 700b; *KlonWor* 31. Cf *odejmować komu czym*.

odejmować komu czym (1): Coż to wždy zá niepohámowná ná łtan Duchowny ták záłłużony y potrzebny ołtrość? odeymuią mu/ ábo hámuią Confederácią/ religią y chwałę Bożą: [...] Compołicią/ dochody kápłánłkie Comiłsiąmi [...] grunty Duchowne *PowodPr* 59.

W przeciwstawieniach: »da(wa)ć, użyczać ... odejmować« (4): *LibLeg* 11/187v, 188; ponieważ pan bog łwobodę dał człowiekowi zá naiwięłszy dar ná łwiece/ że nie iełt rzecz łłufzna/ áby onę kto iemu odeimować miał *GórnDworz* Ggv; *CzechRozm* 5. [Cf **d.** *W przeciwstawieniu GrzegŚm* 28.]

W charakterystycznych połączeniach: broń odejmować (2), chwałę, czeladź, cześć, część dziedzictwa, część posagu, dobra, grunt (2), imiona (imienia) (2), kościoły (2), łąki maiętność (5), oręże, państwa, pierwsze miejsce, płaszcz, pole, pożytki, reliijq, role, rzecz [czyjq] (2), sławę, spiżę, sprawiedliwość, wsi, ziemię, żonę.

Zwroty: »odejmować chleb (a. posilenie chleba), pożywienie« = *aufferre a. prohibere panem* *PolAnt*; *sumere panem Vulg* (3:1): Kto bliźniemu odeymuie iego pożywienie/ zábija go *BudBib Eccli* 34/24[26], *Iob* 22/7, *Is* 3/1; *WujNT Mar* 7/27.

»kradzionym obyczajem odejmować« (1) ponieważ Práwá náłze ołądzią ony ná gárdło ktorzi cudze rzeczy kradźionym obczyáiem odeymuią [*furto abstulerunt*]/ á czemuż y ci niemaią być ná gárdle karáni ktorzi komu zdrowie odięli? *ModrzBaz* 28.

»wolność, swobodę odejmować« = *adimere libertatem* *Modrz* [*szyk zmienny*] (4:1): *GórnDworz* Ggv; *ModrzBaz* 89; *CzechEp* 15; á Wolności tey o nie imánium Szłáchćicá/ nie miałby vżywać tę/ kto drugiemu Wolność odeymuie *GórnRozm* C; *ActReg* 30.

»zdrowie [= życie] odejmować« [*szyk zmienny*] (2); *CzechEp* 16; A oni [*panowie*] vżywaią ich [*poddanych*] iáko kupionych niewolnikow/ y gorzey. krew z nich wyćikáią/ zdrowie ich odeymuią *SkarKaz* 351b. [Cf **d.** *W przeciwstawieniu GrzegŚm* 28.]

»odejmować żywot« [*szyk zmienny*] (3): iż Bog odeymuie Duchá/ ferce/ żywoth/ moc/ vmartwia/ zábija/ w wodzi do grobu y wywodzi/ vmarza y ożywia. *GrzegŚm* 48; Woyná Chriłtiánłká [...] ma łwe włafne naczynie w łłowie Bożym/ nowego Tełtámentu/ opifáne: przeto też nim woiiąc/ y nim zábijáiąc/ żywotá te^{go} docześnego/ nikomu nie odeymuie. *CzechRozm* 240, 5. [Cf **d.** *W przeciwstawieniu GrzegŚm* 28.]

W przén (1) : Záprawdę/ iáko złota wolność rzecz iełt droga: Ták ná tych łpráwiedliwość miałáby być łroga/ Ktorzy tákı łkarb łudziom y głowom łwiebodnym Odeymuią *KlonWor* 31.

α. *Odbierać psu myśliwskiemu zdobycz; przén* (1) : łzalonemu łnádnie dodać rády/ Kiedy łámá myłł ciągnie do burdy do zwády. Nie trzebá tám lá lá lá [*okrzyk myłłowski zachęcajqcy psy do pogoni*] bárzo długo wołáć/ Iedno pátrza y herapu [*herap = okrzyk powstrzymujqcy psy*] kiedy odeymować. *RejWiz* 78v.

β. *Odbierać rzeczy przywłásczone (swoje lub cudze)* (4) :

odejmować od kogo (1): Gdy złodziey ná imienie co przywiedzię/ [...] nie odeymować od niego do kilá dni/ áby to przy nim iłćiec záłtał *GostGosp* 12.

odejmować komu (2): *BielKron* 331; Moráwce gromił y grube Słężaki, Odeymuiąc im to, co przez Polaki, Pod ten czás gnuśne było vtrácono *KlonKr* B3v.

Zwrot: »gwałtem odejmować« (1): Y włáfnéy íwéy rzeczy nie ma nikt gwałtem íwą władzą odéymować. *SarnStat* 681.

γ. *Uniemóżliwić korzystanie z czegoś* (3) : Praeumbro, Zásłaániam komu od ognia/ odeymuyę swiátło. *Mącz* 502a; *Calep* 357a.

odejmować komu (1): *KrowObr* 203 cf *W przeciwstawieniu*.

W przeciwstawieniu: »odejmować ... dawać« (1): ludowi Boże^{mv} odeymuielz [*krew*]/ á dáielz mu wodę/ álbo pomyie pić s kielichá. *KrowObr* 203.

b. *O łaskach bożych: nie udzielać; prohibere* *PolAnt* (12) : Cze^{mv} P. Bog poćiechy czáfem odeymuię. *LatHar* 240 marg, 592 marg.

odejmować od kogo (5): *MurzHist* Pv; Od złych yáko závzdi pan ítáránie fwoye íwięte odeymować raczy. *LubPs* K2 marg; *BibRadz Ps* 39/12; *RejPosWstaw* 44v, [143²]v.

odejmować komu (3): złemu człowiekowi dla grzechow iego [...] ofobliwą onę káfkę odeymuię/ zá ktorąby íe mógł grzechow y błędow vwiárować *WujNT* 526, 51, 556.

W przeciwstawieniach: »dać, dopuścić ... odejmować« (2): *LubPs* H4 marg; Augustyn mowi: Íż im dał [*ducha zdrętwienia*]/ nie wpułzczáiąc złości/ ále odeymuiąc káfkę y pomoc íwą. *WujNT* 563.

c. *O Bogu: zabierać umarłych ze świata* (1) :

Zwrot: »świátu [*kogo*] odejmować« (1): Przed czáfem temu światu Pan íwe odeymuię *WisznTr* 7.

d. *O władzach fizycznych i psychicznych* (8) : odeymuielz Duchá ich á wnet zginą/ y w proch się obracáią. *GrzegŚm* 2, 27. [Cf **a**. »odejmować żywot« *GrzegŚm* 48.]

W przeciwstawieniu: »odejmować ... dawać« (1): Oto fłyzyfz íż Pan Bog odeymuię Duchá/ Zywoth/ Zdrowie/ y zás to dáie: on íam zábija/ y ożywia *GrzegŚm* 28.

Zwroty: »głos [*komu*] odejmować« (1): kiedy pierwíey człowieka obaczy [*wilk*]/ głos íemu odeymuię *FalZioł* IV 12a.

»odejmować moc, siłę« = *osłabiać, enervare* *Calep* [*szyk zmienny*] (1:1): látá precz bieżąc / biorą s íobą wiele człowieczego dobrego/ y odeymuią siłę *GórnDworz* H5v; *Calep* 363a.

»pamięć odejmować« (1): Obzárftwo á opilftwo pámięć odeymuię/ płuie/ y níłczy zmyfły. *WerGośc* 244.

»słuch odejmować« (1): gdy w vřzu tákowe zálężenie álbo zátkánie/ íze fłuch odeymuię/ náwarz w wodźie kopru *SienLek* 71v.

e. *O czynach, stanach, uczuciach: powodować, aby ktoś czegoś nie robił, czymś się nie zajmował, nie przeżywał; auferre* *Mącz* (17) : Vicissitudo taedium aufert, Odmięnnóść odeymuyę íprzikrzenie/ to yeft co íe w odmianki czini/ to íe nie móże íprzikrzić. *Mącz* 493c; *SienLek* S[ss]v; [*Opilstwo*] íeft ízkodliwe máiętnóści: Bo y gotową ínádnie przełknie: y ná inízą do zárádnóści/ dowcip y pracą odeymuię. *PowodPr* 72; A k temu różność wiar/ odeymuię prawą przyzáń miedzy ludźmi. *SkarKazSej* 684b.

odejmować od kogo (1): lecz záfię ogládam was/ á będźie íię rádowáło ferce wálze: á rádnóści wálzey żaden od was nie odeymie (*marg*) odeymuię. NL. G. (-). *WujNT Ioann* 16/22.

odejmować komu, czemu (9): *RejJóz* D7v; *Leop Eccli* 42/9; *Mącz* 3a; oná chćiwość/ którą maia ku poznaniu rzeczy wyfokich/ wżyftkę inną im krotochwilę odeymuie *SienLek* 30; *GórnDworz* Ff7; *ModrzBaz* 49v, 70v; *OrzJan* 14; *SarnStat* 267.

W charakterystycznych połączeniach: afekty odejmować, chuć, krotochwilę, kupiectwo, moc [= możliwość] (2), *pracą, przyjaźń, radość, sprzykrzenie*.

Zwroty: »chęć odejmować« = zniechęcać (1): quae languorem adferunt caeteris, illum acuebant. Które rzeczy innym ludzióm chęć odeymuyą/ tyż ifte yemu yei dodawały *Mącz* 3a.

»myśl odejmować« = *odbierać zdolność rozumowania* (1): Acz mię wielki ftrach zeymuie A wftyd mi myfl odeymuie [...] Aleć iuż powiedzieć mużę *RejJóz* D7v.

»odejmować nadzieję« (1): Rychléybym rzékł/ że ofzálał [*cesarz turecki*] [...] gdyby [...] fám rękómá fwémi przeciwko fobie ná was zbroię kłásć miał/ y wam odéymować nádzieię w przymiérzu wżyftkę/ którąście teraz/ iáko to dobrze rozumié/ nálfábieni *OrzJan* 14.

»pokoj odejmować« = *niepokoić* (1): ieden grzech śmiertelny [...] pokoy y wefele fumnienia pewnie odeymuie *LatHar* 581.

»odejmować sen« (1): Corka v oycá (opátrznego) fkryta iest/ czuyność iego y pieczliwość odeymuie mu fen [*aufert somnum*] / by lepak w młodości fwéy nieftála fie cudzołożnicą *Leop Eccli* 42/9.

»złą myśl odejmować« (1): Praca złą myfl odeymuie/ Złofciam ludzkim drogi pfuie *BielKom* D7.

W przen [z czego] (1) : nieodeymuy z wftth moich słowá prawdziwego nigdy *Leop Ps* 118/43.

f. *O sytuacjach i oddziaływaniu zewnętrznym: powodować, aby ktoś nie podlegał czemuś, nie otrzymywał czegoś* (8) : fzczeńliwe iest kroleftwo/ ktore obronić poddánych od pogránicznego nieprzyaciela może [...]. To fzczeńście herezye odeymuią *SkarKazSej* 685a.

odejmować od kogo (1): Ziębnie bo cnotá/ gdy widzi/ áno czeń iey należąca odeymuią od niey *ModrzBaz* 39.

odejmować komu, czemu (6): o bluznierze y nieprzyaciela Paná Iezu Kryftá Syná Bożego tze muż mu tę tzeń y chwałę odeymuiećie/ którą ma od oycá fwego? *KrowObr* 164v, 193; Pierwíza [*śmierć*] iest kiedy iey [*duszy*] fálkę Bożą odeymuie/ ktora iest żywotem duże náfzey. *WysKaz* 15, 16. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »odejmować sobie« = wyrzekać się (2): *GrzegŚm* 12; iefliby fálżywie przyfiągł/ przeklina fie fám/ y odeymuie fobie wfpomozenie Boſkie *WujJud* 61v.

g. *O cechach: powodować, że ktoś a. coś przestaje być jakimś, odznaczać się czymś; tollere Vulg* (18) : piím ćwiczenia/ áni głupftwá/ ani złości w ludziech zállepionych odeymuią *KwiatKsiąż* F3v; *Mącz* 119d; *GórnDworz* Ff4; *Calep* 292a. [Cf też **e.** *PowodPr* 72.]

odejmować od czego (1): żaden nie wżywa láty fukná nowego do ftárego odzienia/ ábowiem odeymuie zupełność (á iednoftáyność) od fláthy: y ftawa fie iefzcze gorſze rozdárćie. *Leop Matth* 9/16.

odejmować komu, czemu (10): *RejWiz* 55v; *GórnDworz* Cc2; *KochPs* 113; [*miłości*] Lwom frogość odéymuiełz *KochFr* 96; *WerGość* 243, 244, 254; *OrzJan* 24; *WysKaz* 44. Cf *odejmować czemu czym*.

odejmować czemu czym (1): ACz ludzie rozmagici złoto wychwalaia ku piciu być dobre czału tego: iest prawda, ale iż nie vmieiętni wodkami mocznemi odeymuią mu łprawę y włałnołc iego *FalZioł* V 70v.

W przeciwstawieniu: »odejmować ... przydawać« (1): łmierć łprawiedliwych/ łczkolwiek iest z przyrodzenia łwego okrutna/ iednłk dla tego co po niey nłłtępuie to iest on łzczęłwiy y błogolławiony Źywot/nietylko iey Źadnołł [tj. *brzydotę*] łwoię odeymuie/ łle teŹ iey wielce poŹadłnł Źlicznołł przydłie *WysKaz* 44.

W charakterystycznych połączaniach: barwę odejmować, ducha, głupstwo (2), gracyjł, jednostajnołł, niewiadamołł, pilnołł, smak, sprawę, srogolł, stałolł, własnolł, Źlołł, zupełnołł, Źadnołł; dary odejmujł(-e), moszcz, nieumiejętni, pijałstwo (4), pism łwiczenia, pochlebstwo, psota, scudŹołoenie, strach, wino (3), Źła wiara, Źwycięstwo.

Zwroty: »rozum odejmować« = *ogłupiać* [*szyk zmienny*] (5): łtrłch ł pochlebstwo ł Źła wiarł ktemu/ Odeymuie ten rozum y łtałolł kłŹdemu. IŹ Płnu nie dufamy *RejWiz* 55v; *WerGołł* 243, 244, 254 [2 r.].

»serce [= *odwagę*] odejmować« = *aufferre cor* *PolAnt* (4): *BibRadz Os* 4/11; *WerGołł* 243, 254; ielłiŹ Źwycięstwo łerce ŹwycięŹonęmu odeymuie/ tedy tłkŹe łercł nie mięymy nł Tłtarzynł *OrŹJan* 24.

Szeregi: »odejmować a umniejszać« (1): Źadna rzecz vcŹłnym łię nie iest nieprzyŹnieyłza/ iedno gdy wiele o łwym włłnym wycwłczeniu ł biegłolłci w naukach trzymailł/ albo łwemu rozumowi wiele dufailł: łkorych [!] rzeczy pierwłza/ pilnołł vczenia odeymuie/ a druga vmnieyłza *KwiatKsiłŹ* L3.

»odejmować i zatlumiać« (1): Źeby pijałstwo zbytne kłŹdemu człowiekowi rozum odeymowłlo y zatlumiać miłlo *WerGołł* 244.

h. *Zabraniać zajmować się czymł, wykonywania czegoł; twierdzić, Źe ktoł czegoł nie powinien [komu]* (8) : powyedał pan Kryłtus łpołtołom: IŹ [...] ktobykolwyek chęyl być wyętlłym ł pirwłłym myędy nimi/ myłby być ich łługł. (-) Ty łlowł vrŹędnikom kołcyelnym rŹłdzenya y rołkłzowłny nye odeymuył *KromRozm III* H3; łi ktorzy obieŹdzłilł konie/ y ku gotowolłci ie łwicŹł/ nieodeymuił im biegu/ łni łkakłnia/ leŹ chęł Źeby koł/ wten człs tho czynił kiedy mu iedziec kaŹe *GórnDworz* Ff7v; Nie odeymuy w.m. muzyki łtłrym. *GórnDworz* K2, H2v, M2v; *SkarŹyw* 114.

W przeciwstawieniu: »odejmować ... zostawować« (1): vrŹłd kłpłłłłki nł tym yełł/ kłzłcł/ łwyłtołcyłmi łłłfowłcł/ błogolławicł/ ofylrowłcł/ y modlić łye Źł ludŹye. To troye połlednye [...] SłkrłmentarŹowye [...] kapłanom odeymuył/ kłzłnye tylko ł łłłfowłnye łwyłtołci Źołtłwuył *KromRozm III* K3.

Szereg: »nie odejmować ani zakazować« (1): iŹ nie tylko kordow ktore przedtym mieli Apołtołowie iego/ od nich nie odpłlowłł/ łni im ich odrzucłcł/ łle rłdłzey kupicł kłzłł: tedy to pewna Źe im obrony y bičia łwych przeciwnikow nie odeymowłł/ łni złkłzowłł. *CzechRozm* 234.

B. *Mieć włłciwołci usuwania, zwlłszcza objawów niepoŹłdanych, w tym głłwnie chorobowych* (126) : Woda w ktorey wrŹłł łwikłł, pragnienie odeymuie y kałzel vłpokoia. *FalZioł* I 20b; ThakieŹ y na podogrę przyłoŹony plłłtr z ličia iego odeymuie bolełł *FalZioł* 149d; [*lawendowa wodka*] Nieplłdnł niewiłłtę łprawuie ku pocŹęciu/ Źłłtanowienie rzeczy iey przeprawia/ gryzenie iey

odeymuie *FalZioł* II 7c; Niechay będzie trocha Czołnku y tha niechay dobrze wre/ bo on zagrzeie iż naturę zimną odeymuie *FalZioł* IV 45d, [‡]f, ‡5b, ++7b, ++8a, ‡‡a (95); pułzczay w vřtá dym przez nię [dziurawą pokrywkę] / Omieniałość y kázel řtáry odeymuie. *SienLek* 82v, 50v, 97, 98; *Oczko* 25v.

odejmować od kogo (2): kthorą [wodką] řie ma pocierać po zmyciu w łazni/ abowiem odeymuie nie wdzięczną wonią od człowika *FalZioł* II 21a, III 19b.

odejmować z czego (3): To ziele ma mocz niecziftości z rany odeymować *FalZioł* I 64a, +3d; Bowiem řol [...] lipkoř z ikier odeymuiąc czini ie řtrawnieyřze *GlabGad* Iv.

odejmować komu, czemu (11): wino korzenne ponich [grzybach] pithe: odeymuie gim złoř iadowitą *FalZioł* I 56c, *2c, I 91c, 95b, 117d, III 22c, 37a; *GlabGad* I7v, K2v [2 r.], K8.

odejmować czym (3): wodka Kamphorowa gorączoř głowy/ y oczu/ y twarzy odeymuie/ wonią řwą y okładaniem *FalZioł* I 71a, III 21b [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: blask odejmować, bol(e- nie) (boleř) (28), brzydkoř, chciwoř (chęć, chuć) (cielesną) (6), chropawoř, ciężykoř puszczania uryny (trudnoř puszczania wody) (2), dawanie, dnę, drzemanie, drzenie (3), dusznoř (zaduch, zaduszenie) (9), dychawicę (2), gorącoř (10), gryzienie (2), jad(owitoř) (złoř jadowitą) (4), kapanie moczu, kaszel (2), kłocie (3), kolikę, krtuszenie, lipkoř, łamanie, młoř (4), moc (3), nadymanie (2), naturę zimną, nieczystořci, niesmak, ochrapienie, omdlewanie, omieniałość, ostroř (2), palenie (2), piszczenie, podogrę, pragnienie (4), rzezanie (rzesak) (3), řonoř, smrod (8), strzekanie, wonią (3), zapalenie, zbytnie (ciężkie) spanie (sny groźne) (3), zgage, zimno.

Zwroty: »mleko odejmować« (2): Wino w ktorymby było warzono nafienie czarnuřzki z bylicą [...] rzecz przyrodzoną paniam wywodzi y vrynę pędzi/ mleko odeymuie *FalZioł* I 91c, *2c.

»płod odejmować« = *zapobiegać cięży lub spędzać płod* [szyk zmienny] (3): Iednoř doctorowie powiedaią iż by płod odeymowało korzenie te^{go} drzewka częřto pożywane *FalZioł* I 104b, ‡8c, I 104b.

»sen odejmować« = *powodować bezsennoř* (1): Gdi iey [wodki kamforowej] częřtho pożywa á wiele: řzkodzi/ ábowiem [...] Siwiznę na człowika pędzi/ mozg wyřufa/ řen odeymuie *FalZioł* I 71a.

Szeregi: »odejmować i rozganiać« (1): Też Noc z y dzień [nazwa ziela] w winie vwarzony/ z nafieniem Hanyřowem/ tym mieřtce bolące naporzay ciepło/ boleř odeymuie y rozgania. *FalZioł* I 199c.

»odejmować i uřmierzać« (1): niektózy wycifkaią řok s řiemienia á wpnřczony [ř] ciepło w vcho/ boleř odeymuie y řmierza *FalZioł* I 33a.

Żart. (1): Bo [gorzałka] ieř řwięte lekarřstwo Odeymuie obzarřtwo Y łakomřtwo. *LudWięř* B4.

5. Bronić, ratować; abigere, arcere, defendere, propellere, propulsare Cn [kogo, co] (3) : Rzekł Xánt [...] Ty Ezopie páníą zwięży/ A ná ogień rychło włoży [...]. Wřzyřtko řie Xántus nádziewał/ Aby řie on kmieć ruřzyć miał: A chciał páníą odeymować/ Albo řie zá nią przyczyniáć. *BierEz* D3.

odejmować czemu (1): Który [...] Żywot řmierci łakoméy twóy odeymuie/ A ciebie miłořierđzim řwym koronuie. *KochPs* 153.

Zwrot: »od kaźni odejmować« = *uwalniać od kary, ocalać* (1): Y mařz to bez karánia być/ [...] ofáđzone zdrayce ná gárdło od kaźni odeymować? *Phil* E2v.

6. *Kwestionować coś, zaprzeczać czemuś, odmawiać komuś lub czemuś przynależnych mu atrybutów lub zasług [w tym: co (33)] (42)* : *WujJud* 34; Gdzie oto iáśnie łyfzyfz/ iż mowi/ lyn człowiecy [!] / á nie kto infzy procz niego. Którymi też łowoy znácznie przedwieczność odeymuie/ te⁸⁰ tám lyná iakiegoś przedwiecznego Bogá *CzechRozm* 27; *WujNT* 174, 551, 556.

odejmować komu, czemu (36): *KromRozm III* C6; niechce on [Bóg] mieć [tj. nie chce, aby były] z fwey łrony wielkich pocztow przeciw wielkiemu nieprzyacielowi/ by fnadz nierzekli myzmy porázili/ odeymuiąc Bogu taką łprawę *BielKron* 255v; *GrzegRóżn* L2; iáko tho łprofna rzecz iefth/ chcieć mieć dáremną á prózną/ gdy iey kto nie záfłużył łlawę: tak też záfię nie przyłtoi odiymowác iá łobie/ będącz iey godzien *GórnDworz* I6v; żyd ktory połóżył nádzyeię łwą w tym iż czyni dofyc zakonowi łwemu/ Turczyn połóżył w tym nádzyeię iż czyni dofyc połtánowieniu Machometowemu/ Zły krześciánin połóżył nádzyeię w vczynkoch łwoich wymyflonych łobie á od łwiáta tego: włyficy ci odeymuią moc miłofierdziu Páńfkiemu *RejPos* [236] v; W czym bárzo błádzili Mánicheufzowie/ ktorzy odeymowáli człowiekowi w tym wólzłki połtępek *WujJudConf* 67; *CzechRozm* 193v; *SkarJedn* 271; A X.K. to ráz czyni z Iezulá Chriftułá łtworzycielá/ [...] drugi raz mu to odeymuie *CzechEp* 182, 34, 72 *marg*, 73, 136, 183 (13); *NiemObr* 99; *ReszPrz* 76, 110; *WujNT* 171, 201, 329, 407, 518 [2 r.] (10); Izali Pan Iezus nie wiedział iż [Judasz] miał być złym: czemuż go obrał? Vchoway Boże tę wiadomość P. Bogu odeymowác. *SkarKaz* 610b; *SkarKazSej* 707a.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem to (6); zaimek względny (7), aby (2)] (9): Tákżeć y ieden Bog Oćiec nie odeymuie Synowi łwemu áby nie miał być Synem Bożym *GrzegRóżn* L2; *SkarJed* 271; Kto to Chriftułowi odeymuie co ma od Bogá, ten iest ántychristem. *CzechEp* 324 *marg*, 72, 73, 312, 338; *WujNT* 171, 407.

W przeciwstawieniach: »odejmować ... przywłaszcząć (2), dać, pozwalać, przypisować, przyznawać« (6): Bo y ty znáki kácyrzowye złym wykłádem zgromádzonym łwoim po częłci przywálfczáyá/ á łprawemu kołcyołowi ye odeymuią. *KromRozm III* C6; *CzechRozm* 193v; ábyfmy łobie tego my ludzmi będąc/ nie pozwaláli/ częgo on nam áni zlecił/ áni pozwolił. A iemu też tego/ y Aniołom ięgo ktore obiecał połfác/ nie odeymowáli *CzechEp* 34, 338; iákobyfmy Bołtwo przedwieczne/ pánu Chriftułowi odeymowáli / á pożyczáne (iáko on zowie) przyznawáli. *NiemObr* 99; łobie tylko łámemu łprawdę/ rozum/ baczenie przypifuiąc/ á łwiátu włytkiemu odeymuiąc. *ReszPrz* 110.

W charakterystycznych połączeniach: *baczenie odejmować, bostwo, Ducha Św., moc (6), ofiarę ciała i krwi, postępek, prawdę, przedwieczność, rozum, sprawę, swobodę, wiadomość (2), wiarę, wolność (2), wszechmocność, zapłatę, zasługę (3)*.

a. *Twierdzić, że się nie popiera czyjegoś twierdzenia [komu] (1)* : nietylko komu infzemu/ ále podczas łámym łobie wiele łzkodzą/ iáko fie to z mieyfćá tego pokázuie/ ktore iżby Chriftyánom odiác chćieli/ przeto ie y łámym łobie napierwey odeymuią *CzechRozm* 136.

7. *Unieważniać; auferre Vulg (4)* :

W przeciwstawieniach: »odejmować ... postawić, stanowić« (2): miałto ćieniow y figur/ łprawdę ábo rzecz łámę [...] Bog łwiátu oddał [...] Odeymuiąc ono co przez łługę było połtánowiono/ á ná to mieyfće łtánowiac to/ co/ przez lyná iefł podano *CzechRozm* 93v; *WujNT Hebr* 10/19.

Zwroty: »moc [czemu] odejmować« (1): tákowé [darowania] [...] káfsuiemy/ zátřácamy/ znošimy/ zágáľzamy/ vmorzamy/ y tákowym moc ná wieki odéymuiemy [*perpetuo derogatum esse volumus et derogamus JanStat 867*]. *SarnStat 1088*.

»ręku nie odejmować« = *nie zwalniać od podejmowania starań* (1): Przejrzanie Boże ręku nie odeymuie [Cf Apoštołowi Páwłowi przez Anyoła łwego/ zá przejrzenim łwoim/ obiecał ná morzu tonącemu: iż gwoli iemu żaden z nim płynący vtonąc nie miał: á przedfię gdy żęglarze/ morzá y płynienia świádomi/ vćiekác z okrętu do łodki máley poczęli/ rzekł: iefli ci vćieką [...] wżyšcy potoniećie. Bo Bozkie poštánowienie/ ręku y łtáránia y pomocy ludzkiej nie odeymuie. *SkarKaz 504a, 504a marg*] *SkarKaz Oooo2b*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (8) : Subduco, Odwodzę precz/ Ráchuyę/ Odeymuyę/ Schrániam łie. *Mqcz 97a*; Reprimo, Odeymuyę/ przeciwiám łie. *Mqcz 321c, 234b, 287c*; Abemo – Odeimuię. *Calep 4a, 24a, 304a*.

Zwrot: »odejmować precz« (1): Demo, Odeymuyę precz. *Mqcz 103a*.

Synonimy: **1.** oddalać, oddzielać, odłaczać, **4.A.a.** kraść, łupić, odbierać; **d.** niszczyć, psować; **g.** umniejszać, zathumiać; **B.** leczyć, oddalać, odganiać, rozganiać, ušmierzać, wypędzać, **7.** abrogować, derogować, gładzić, kasować, kazić, niszczyć, odbywać, oddalać, odmieniać, odwoływać, odzywać, psować, rewokować, tracić, umarzać, »w niwecz obracać«, zagorzeć, zagubiać, zatracać, znosić.

Formacje współrdzenne cf JAĆ.

Cf ODEJMOWANIE, ODEJMOWANY, ODEJMUJĄCY

MM